

درس فارغ فقه مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: تتمه احکام غسل

موضوع جزئی: حکم اجتماع اغسال متعدده بر مکلف

سال تحصیلی: ۱۴۰۲-۱۴۰۱

تاریخ: ۲ آبان ۱۴۰۱

مصادف با: ۲۷ ربیع الأول ۱۴۴۴

جلسه: ۱۸

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

عرض شد که به نظر مرحوم سید (ره)، همانند کفایت غسل واحد از اغسال متعدده واجب و مستحب است، در صورتی که شخص در هنگام غسل کردن، رفع حدث را نیت کند یا استباحه را نیت کند [، یعنی در هنگام غسل کردن، مبیح بودن آن را برای نماز نیت کند]، اگر جمیع آن غسل‌ها یا بعضی از آن غسل‌ها برای رفع حدث و استباحه باشد و همچنین، اگر قرب به خدا را نیت کند و قرباً إلی الله غسل کند پس اگر غسل جنابت در بین آن غسل‌های متعدده باشد، بعد از غسل و قبل از آن، نیازی به وضو نیست ولی اگر غسل جنابت در بین آن اغسال متعدده نباشد، وضو واجب است.

عرض شد که اگر مکلف در هنگام غسل، رفع حدث را قصد کند و همه اغسالی که بر ذمه اوست برای رفع حدث باشند یا استباحه را قصد کند و همه اغسالی که می‌خواهد انجام بدهد، عنوان مبیح بودن برای نماز را داشته باشند، با غسل واحد، امثال نسبت به جمیع آن غسل‌ها حاصل می‌شود زیرا هرچند که آنها را به نحو تفصیلی قصد نکرده است، ولی تمام آن غسل‌ها را به نحو اجمالی قصد کرده است و قصد اجمالی جایگزین قصد تفصیلی است و لذا امثال نسبت به جمیع اغسال حاصل شده است.

اما اگر بعضی از اغسالی که بر ذمه مکلف است برای رفع حدث باشند و بعضی دیگر، مبیح برای نماز باشند و مکلف یکی از این دو را قصد کرده باشد [، یعنی یا رفع حدث را قصد کرده باشد یا استباحه را قصد کرده باشد]، به نظر مرحوم سید (ره)، در این فرض نیز امثال جمیع با غسل واحد حاصل می‌شود و نهایت چیزی که ممکن است که گفته شود این است که در تقریب این مدعا گفته شود که غسل رافع حدث، به قید عدم استباحه مقید نیست، کما اینکه غسل مبیح للصلاة نیز به غیر رافع بودن مقید نیست، بلکه علی نحو الإطلاق یا رافع حدث است یا مبیح برای نماز است [و به تعبیر روشن‌تر، لا بشرط است و به شرط لا نیست و چون لا بشرط است با شروط متعددی قابل جمع است] زیرا هم رافع برای حدث بودن و هم مبیح برای نماز بودن، دو حکم شرعی می‌باشند که بر هر دو عارض می‌شوند، یعنی هم بر موردی که غسل برای رفع حدث بوده و هم بر موردی که غسل برای استباحه بوده عارض می‌شوند لذا اگر مکلف غسل رافع للحدث را قصد کند، این غسل از غسل مبیح للصلاة نیز مجزی خواهد بود چون قید رافع للحدث بودن، غسل را مقید به رافع بودن نمی‌کند و هدف تحصیل طهارت در خارج است لذا غسلی که به قصد رافع حدث بودن انجام می‌دهد، مبیح للصلاة نیز خواهد بود زیرا مکلف با قصد کردن غسل رافع حدث بودن، بدون شک مطلق غسل را قصد می‌کند چون قصد مقید به رافع بودن، قصد ضمنی برای مطلق نیز می‌باشد و قصد خاص، قصد ضمنی برای عام و کلی نیز می‌باشد [، یعنی هرچند که به ظاهر، قصد رافعیّت برای حدث است، لکن در ضمن این قصد مقید، مطلق را نیز می‌فهماند و در ضمن این قصد خاص، عام را نیز می‌فهماند] و همین‌گونه است وقتی که مکلف، غسل مبیح را قصد می‌کند زیرا غسل مبیح، امثال برای غسل مبیح است و قصد

تفصیلی برای آن غسل است، ولی نسبت به رفع حدث، قصد اجمالی است چون در ضمن آن قصد تفصیلی، قصد مطلق غسل نیز می‌باشد و به این نحو، با غسل واحد، امتثال برای جمیع حاصل می‌شود.

اما تعمیم مدّعی مذکور، امری مشکل است زیرا اگر نسبت بین متعلّقین، عموم و خصوص مطلق باشد، قاعده، عدم تداخل را اقتضا می‌کند [، مثل نسبت بین غسل جنابت؛ علی نحو العام و غسل جمعه که در غسل جنابت طبیعت غسل، مورد نظر است ولی در غسل جمعه، غسل، مقید به روز جمعه است در نتیجه، هر غسل جمعه‌ای طبیعت غسل را دارد ولی هر طبیعت غسلی الزاماً جمعه نیست] پس ممکن نیست که امر به مطلق و عام تعلق بگیرد و امر دیگری به مقید و خاص تعلق بگیرد، پس در این صورت، اتیان به غسل واحد مجزی نخواهد بود چه رسد به اینکه غسل واحد، امتثال برای هر دو باشد.

مرحوم سید (ره) در ادامه نوشته است: «و حینئذ فإن کان فیها غسل الجنابة لا حاجة إلى الوضوء بعده أو قبله وإلا وجب الوضوء...»^۱. به نظر مرحوم سید (ره)، اگر در بین آن غسل‌های متعدّد، غسل جنابت باشد [بدون اینکه الزاماً غسل جنابت را نیت کرده باشد] بعد از غسل و قبل از آن، نیازی به وضو نیست ولی اگر غسل جنابت در بین آن اغسال متعدّد نباشد، وضو واجب است.

دلیل عدم لزوم وضو با غسل جنابت

دلیل عدم نیاز به وضو در فرض مذکور که غسل جنابت در بین اغسال متعدّد نباشد، این است که مقتضی برای وضو نسبت به غسل جنابت وجود ندارد و مانع موجود است.

عدم وجود مقتضی، به خاطر قول خداوند متعال است که فرموده است: «إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ ... وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا...»^۲. صدر این آیه شریفه بر این دلالت دارد که هر کسی که محدث به حدث شده باشد باید برای نماز خواندن، وضو بگیرد ولی اگر کسی جنب شده باشد باید برای نماز خواندن، غسل کند و تفصیل [بین حکم جنابت و حکم سایر أحداث] قاطع شرکت است، یعنی تفصیل، قاطع مشارکت در حکم است پس، آیه مذکور بر این دلالت دارد که وظیفه محدث به حدث اصغر این است که وضو بگیرد و وظیفه محدث به حدث اکبر (جنابت) این است که غسل کند، بنابراین، چون حکم جنب جداگانه بیان شده است، نمی‌توان گفت که جنب، اگر بخواهد نماز بخواند باید علاوه بر غسل، وضو نیز بگیرد بنابراین، غسل جنابت به تنهایی کافی است و وضو لازم نیست. در آیه‌ای دیگر، به این مطلب که وظیفه جنب این است که غسل کند، تصریح شده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا...»^۳؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! در حال مستی به نماز نزدیک نشوید، تا بدانید چه می‌گویید! و همچنین هنگامی که جنب هستید مگر اینکه مسافر باشید تا غسل کنید....

پس وظیفه جنب، غسل است و وظیفه او وضو نیست؛ اعم از اینکه معتقد باشیم که جنابت نیز مثل مسّ میّت، حیض و مثل این دو، از اسباب وضو و نواقض وضو است یا معتقد باشیم که از اسباب وضو نیست که بنا بر همه این مفروضات، مقتضی برای وضو در فرضی که شخص غسل جنابت می‌کند، وجود ندارد.

دلیل وجود مانع برای وجوب وضو در فرض مذکور، روایاتی است که وارد شده‌اند و بر این مطلب تصریح دارند که بعد از غسل جنابت و قبل از آن، وضو لازم نیست [عَنْ زُرَّارَةَ؛ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ غُسْلِ الْجَنَابَةِ؛ فَقَالَ: «تَبْدَأُ فَتَغْسِلُ كَفَّيْكَ ثُمَّ تُفَرِّغُ

۱. سید محمد کاظم، طباطبایی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۳۱۳.

۲. «المائدة»: ۶.

۳. «النساء»: ۴۳.

يَمِينِكَ عَلَى شِمَالِكَ فَتَغْسِلُ فَرْجَكَ وَ مِرْفَقَكَ ثُمَّ تَمْضُضُ وَ اسْتَنْشِقُ ثُمَّ تَغْسِلُ جَسَدَكَ مِنْ لَدُنْ قَرْنِكَ إِلَى قَدَمَيْكَ لَيْسَ قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ وَضُوءٌ...»^۱. ظاهر کلمه «لیس» که در این روایات آمده است، نفی مشروعیه وضو همراه با غسل جنابت است و مناقشه‌ای که از طرف بعضی صورت گرفته محلی ندارد. البته این سخن [، یعنی عدم لزوم وضو با غسل جنابت] در فرضی است که بنا بر این گذاشته نشود که هر غسل از وضو بی‌نیاز است، اما اگر بنا بر این گذاشته شود که هر غسل از وضو بی‌نیاز است، برای هیچ یک از اغسالی که بر ذمه مکلف است، لازم نخواهد بود که وضو بگیرد، غیر از غسل استحاضه متوسطه که در آن، وضو لازم است و دلیل آن در جای خودش خواهد آمد.

«الحمد لله رب العالمين»

۱. شیخ حر عامل، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۲۶، ص ۲۳۰، ح ۵.